

Asia: OKM/1/600/2017

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2017-2019

Johdanto

Voitte kirjoittaa johdantoa koskevat kommenttinne tähän:

Valtion nuorisoneuvosto on valtioneuvoston asettama nuorisotyön ja –politiikan asiantuntijaelin, jonka lakisäätöisinä tehtävinä ovat:

- käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin
- tehdä aloitteita ja esityksiä nuorisopolitiikan kehittämiseksi
- tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan
- antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan otettavista asioista
- seurata toimialan kansainvälistä kehitystä ja yhteistyötä

Keskeisinä välineinä valtion nuorisoneuvostolla ovat nuorten arvoja ja asenteita seuraavat Nuorisobarometrit, nuorten hyvinvoinnin indikaattorit sekä muu tietotuotanto.

Johdanto

Valtion nuorisoneuvosto antoi lausunnon valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan otettavista asioista opetus- ja kulttuuriministeriölle 28.9.2016. Valtion nuorisoneuvosto määritteli lausuntoon vision vuoteen 2020 ja siihen liittyvät visioindikaattorit. Lausuntoon ja siihen liittyvään visioon sekä visioindikaattoreihin pääsee tutustumaan valtion nuorisoneuvoston kotisivuilta <https://tietoanuorista.fi/lausunto-valtakunnalliseen-nuorisotyon-politiikan-ohjelmaan-otettavista-asioista/>

Nuorisotyöstä ja –politiikasta tulee puhua ymmärrettävästi, ohjelman kieleen ja selkeyteen tulee kiinnittää huomiota. Ilmiöiden kuvailua pitää tiivistää napakkaan nykytilan kuvaukseen, jota seuraavat tavoitteet ja toimenpiteet sekä vielä puuttuvat selkeät mittarit. Koska ohjelmaa toteuttavat vastuuministeriöt, valtion nuorisoneuvosto esittää, että tavoitteiden ilmiön kuvaus poistetaan, otsikko muutetaan kuvaavaksi ja sen lisäksi voidaan kirjoittaa lyhyt ingressi aiheeseen. Ohjelmassa on tiivistämisen varaa, joka pitää hyödyntää.

Nyt lausunnolla olevan ohjelman voimassaoloaika on lyhyt, vain vuoteen 2019. Ohjelma on edeltäjänsä verrattuna tiivistetty ja yksinkertaistettu, mikä on hyvä uudistus. Samalla kuitenkin valtion nuorisoneuvosto jää kaipaamaan uudenlaista otetta ja uusia avauksia nuorisotyöhön ja –politiikkaan. Ohjelmaan olisi kaivattu lisää kunnianhimoa ja mahdollisuutta kokeilla uusia ja innovatiivisia toimintamalleja. Mahdollisesti kaikki ei toteudu, mutta tavoitteet pitää asettaa korkealle.

Sipilän hallitus on kääntänyt toiminta-ajatusta yhä enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan, nyt käsillä olevan ohjelman painopiste on erityisryhmissä ja korvaavissa toimenpiteissä. Ohjelmassa on myös suorastaan kartettu kaikkia viittauksia hallitusohjelman lapsiin ja nuoriin kohdistuviin uudistuksiin, ja jäljelle on jäänyt irrallisia osia, joilla ei ole kiinnityspintaa hallitusohjelmaan. Missään ei ole myöskään mainittu ohjelman toteuttamiseen käytettävissä olevia taloudellisia resursseja, joka uhkaavasti johtaa siihen, että ohjelman turvin tutkitaan ja kartoitetaan vaihtoehtoja, mutta mitään uutta ja konkreettista ei saada aikaiseksi.

Valtion nuorisoneuvosto esittää, että jatkossa valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman tulee kiinnittyä hallitusohjelmaan ja valmistella saman aikaisesti ja sen tulee tukea hallitusohjelman toteutumista sekä mahdollistaa uusia avauksia sekä innovaatioita nuorisotyön ja –politiikan sektorille.

Nuorisotyö on esillä valtakunnallisessa nuorisotyön ja –politiikan ohjelmassa hyvin vähän. Suomalainen nuorisotyö on hyvin arvostettua, ja tässä olisi meille yksi vientivaltti maailmalle. Nuorisotyön tehtävää tulee korostaa ohjelmassa.

Nuorille suunnattujen palveluiden, vapaa-ajantoiminnan sekä osallistumismahdollisuuksien tulee toteutua kaikille yhdenvertaisesti, ja tätä tulee tukea erilaisin tarvittavin toimin, jotta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuu Suomessa.

Osaamiskeskukset

Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma sisältää nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset, mukaan lukien painopisteet nuorisolain 19 §:n mukaisten nuorisoalan osaamiskeskusten valionapukelpoisuuden hyväksymiselle. Osaamiskeskuksen valtakunnallista merkitystä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta nuorisoalalla arvioidaan tarkastelemalla toimintaa, tehtäviä ja osaamista suhteessa olevaan valtakunnalliseen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan. Lisäksi

osaamiskeskusten muodostamaa kokonaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon osaamiskeskusten toiminta ja osaaminen suhteessa valtakunnallisiin nuorisotyön ja –politiikan kehittämistarpeisiin.

Lausuntoa lukiessa ei voi olla pistämättä merkille, että opetus- ja kulttuuriministeriö on määritellyt valmiiksi nuorisoalan osaamiskeskusten määrän sekä tehtävät. Nykyisistä nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskuksista pystyy ohjelman luettuaan päättelemään tulevat valtakunnalliset nuorisotyön osaamiskeskukset. Valtion nuorisoneuvosto toivoo avoimempaa toimintaa osaamiskeskusten tehtävien määrittelyssä ja jättäisi myös mahdollisuuden uusille tulijoille ja toimintatavoille. Nuorisotyön ja –politiikan kehittämiseksi ei ole eduksi se, että raamitetaan liian tarkasti osaamiskeskusten määrä tai sisältö.

Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä. Ohjelma määrittelee hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja niihin toimenpiteet, joiden toteutumisesta osaamiskeskusten tulee tukea. Samalla pitää jättää tilaa uusille ajatuksille ja yhteistyömuodoille.

Osaamiskeskusten ja valtion nuorisoneuvoston tehtävissä tulee olemaan yhtymäpintoja, jotka pitää hyödyntää yhteistyön kautta.

Ohjelman seuranta ja arviointi

Valtion nuorisoneuvosto pitää kirjattuja toimenpiteitä tavoitteisiin nähden riittämättöminä. Tämä on haastavaa ohjelman vaikuttavuuden seurannan näkökulmasta. Kirjattujen tavoitteiden toteuttamiseen ei ole merkattu määrärahaa, joten tavoitteiden toteutuminen uhkaa jäädä vähäiseksi. Toimenpiteet ovat vaatimattomia ja usein jo itsestään selvyiksi, joiden kirjaaminen valtakunnalliseen ohjelmaan on turhaa. Ohjelmaan määriteltävien mittareiden tulee olla hyvin konkreettisia. Ohjelman voimassaoloaika on myös lyhyt, joka tuo omat haasteensa vaikutusten näkymiseen, koska mittarit päivittyvät usein jälkijunassa.

Valtion nuorisoneuvoston tehtäviin kuuluu laatia kerran hallituskaudessa valtioneuvostolle arviointi valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman toteutumisesta. Valtion nuorisoneuvostolla on myös mahdollisuus tehdä esityksiä ohjelman mahdollisista muutostarpeista.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet

Voitte kirjoittaa tavoitteita ja toimenpiteitä koskevat kommenttinne tähän:

Hallitus on määritellyt viisi nuorisopoliittista tavoitetta vuosille 2017-2019.

1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen

Ministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti työryhmän marraskuussa 2016 valmistelemaan ehdotuksen, jolla jokaiselle lapselle ja nuorelle taataan mahdollisuus ainakin yhteen mieleiseen harrastukseen. Työryhmän yksi tehtävänanto oli esittää näkemys, miten harrastuneisuuden tukeminen voidaan ottaa osaksi valtakunnallista nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaa. Ohjelmassa ei ole nostettu esiin työryhmän esiintuomia ehdotuksia harrastamisen mahdollisuuden toteutumiseen. Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnalliseen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan lisätään työryhmän esittämiä toimenpiteitä harrastamisen tukemiseksi. Koulujen loma-aikojen harrastustoimintaan panostaminen ohjelmakauden aikana olisi uusi toimintamalli, jota valtion nuorisoneuvosto esittää lisättäväksi ohjelmaan. Myös kiusaaminen ja syrjinnän vähentäminen harrastustoiminnassa tulee nostaa mukaan, jotta harrastaminen olisi mielekästä.

Ohjelman ikärajaksi on määritelty 13–25-vuotiaat nuoret, mutta etenkin harrastamisen osalta ikäraja on hyvä määritellä nuorisolain mukaisesti. Harrastaminen on olennainen osa lasten ja nuorten vapaa-aikaa, ja siihen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet on hyvä ulottaa koskemaan koko nuorisolain ikäryhmää.

Toimenpide 1: Lisätään: vakiinnutetaan koululaiskysely osaksi harrastamiseen myönnettävien avustusten tietopohjaa. Tulosten hyödyntäminen laajasti koko harrastuskentän käyttöön.

Toimenpide 2: Painotetaan hankkeessa höntsä-harrastamiseen ja laajennetaan myös muuhun harrastamiseen kuin liikuntaan, taiteeseen ja kulttuuriin. Mistä hankkeen rahoitus, kuka koordinoi?

Toimenpide 3: Mitä konkreettisia tuloksia yhteistyöltä haetaan? Yhteistoiminnan toteutuminen edellyttää sähköistä järjestelmää, joka puhuu yhteen.

Valtion nuorisoneuvosto pitää toimia riittämättöminä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Tarpeet osaamiskeskukseen: Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä.

2. Nuorten työllistymistäidot ovat vahvistuneet

Nuorten koulutuspolun katkeaminen sekä nuorisotyöttömyys ovat isoja haasteita. Yhä paremmin tulee tunnistaa nuorten työllistymisen ja yrittäjyyden esteet sekä syyt peruskoulun jälkeiseen koulutukseen hakeutumatta jättämiseen. Nuorten työllistymistä tulee tukea voimakkaammin palkkatukimalleilla. Koulutukseen hakeutumisen väylien tulee olla joustavampia ja pääsykoekäytäntöjä tulee uudistaa. Opinto-ohjauksen merkitys tulee tunnistaa ja määrää lisätä.

Tuetaan toimintoja, joilla nuorisotyö ja sitä tekevät järjestöt voivat tukea ja edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia nivelvaiheissa.

Valtion nuorisoneuvosto esittää, että tavoitteisiin nostetaan koulutuspoliittinen ulottuvuus, jolla on merkittävä rooli nuorten työllistymis- ja yrittäjävalmiuksien lisäämisessä. Ohjelma, josta puuttuu kaikki yhtymäpinta koulutukseen ei tue täysimääräisesti nuorten tulevaisuuden näkymiä eikä puhu samaa kieltä hallitusohjelman kanssa. Hallituksen kärkihankkeista Nuorisotakuu yhteisötakuun suuntaan sekä hallituksen määrittelemät toimenpiteet NEET-nuorten tukemiseksi tulee lisätä ohjelmaan.

Toimenpide 1: Selkiytetään tavoitteen ensimmäisen lauseen sisältöä – mitä sillä tarkoitetaan?

Toimenpide 2: Ohjaamoiden kautta linkittyminen terveydenhuoltoon esim. mielenterveyspalveluihin tulee ottaa huomioon.

Toimenpide 3: Konkreettisuus puuttuu. Voidaan tukea ja edistää nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia asuinpaikasta riippumatta koulutukseen ja työhön, mutta kiinnittyminen ei tämän ohjelman puitteissa toteudu. Kaikki nuoret eivät ole valmiita verkko-palveluiden käyttöön vaan he kaipaavat aitoa kohtaamista kasvotusten. Miten yhteistyö eri tahojen kanssa koordinoidaan? Konkreettisia toimenpiteitä tulee esittää.

Toimenpide 4: Kaikissa toimenpiteissä ollaan jo korjaavien toimenpiteiden puolella, lisättävä toimenpiteitä ennaltaehkäiseviin toimiin.

Valtion nuorisoneuvosto pitää toimia riittämättöminä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Tarpeet osaamiskeskukseen: Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja – politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä.

3. Nuorten osallistumismahdollisuuksia lisätään – pitkän aikavälin tavoitteena maailman osallistuvien nuorisot

Ei lisätä osallisuusmahdollisuuksia vaan tuetaan nykyisiä vaikuttamisen mahdollisuuksia ja tehdään niistä osa nuorten arkipäivää. Nuorten kokemus kuulluksi tulemisesta on parantunut. Osallistuminen ja äänestäminen jakautuminen on nuorilla voimakasta. Tähän liittyy nuoren perhetausta sekä oma koulutustaso. Eriytymisen ja jakautumisen kasvua pitää hidastaa valtakunnallisen nuorisotyön ja – politiikan ohjelman keinoin nykyistä enemmän. Edustuksellisen demokratian kautta tapahtuvalla osallistumisella on selkeät rakenteet, nyt tarvitaan nopeita osallistumisen ja vaikuttamisen kanavia nuorille, jotka on suunniteltu yhdessä nuorten kanssa. Nykyiset rakenteet tukevat kunnissa ja tulevaisuudessa maakunnissa nuorisovaltuustoja ja aktiivisia nuoria, nyt tarvitaan malleja ja toimintatapoja

aktivoida muita nuoria, jotta tavoite on mahdollista saavuttaa. Osallisuus on enemmän kuin nuorisovaltuustot. Osallisuutta voisi enemmän määrin toteuttaa myös harrastusten kautta.

Ohjelman pitää kiinnittää huomiota olemassa olevien osallisuusväylien ja työkalujen kehittämiseen siihen suuntaan, että yhä useampi nuori voisi kokea vaikuttavansa ja tulevan kuulluksi. Vaikutusmahdollisuuksien monipuolisuutta ja kielellisten esteiden poistamista tulee tukea. Osallisuus on myös tehokas suoja nuorten radikalisoitumiselle ja syrjäytymiselle. Suomen ja ruotsin kielen oppimisen lisäksi maahan tulleiden lasten ja nuorten tulisi mahdollisimman pian saada tunne siitä, että ovat osallisia ja voivat vaikuttaa. Kaikille yhdenvertaiset ja saavutettavissa olevat mahdollisuudet vaikuttamiseen ja osallisuuteen luovat pohjan aktiiviselle kansalaisuudelle. Silloin Suomi voi saavuttaa tavoitteen : maailman osallistuvien nuorisot.

Toimenpide 1: Kuvattu toimenpide on itsestäänselvyys, eikä vaadi kirjausta toimenpiteeksi.

Toimenpide 2: Nykyisten osallistumismahdollisuuksien vahvistamista korostettava.

Toimenpide 3: Lisätään selkeä toimenpide poliittisten nuorisojärjestöjen sekä koulujen ja oppilaitosten yhteistyön lisäämisestä demokratiakasvatuksen osalta. Ammattiin opiskelevien demokratiakasvatuksen tukeminen. Kehitetään jo valmiina olevaa nuortenideat.fi-palvelua aidosti valtakunnalliseksi ja nuorten tuntemaksi vaikuttamisen väyläksi.

Valtion nuorisoneuvoston esittää, että kansalaisaloitteen ikärajan laskua aloitteen jättämisen ja allekirjoittamisen osalta selvitetään ohjelman puitteissa.

Tarpeet osaamiskeskukseen: Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä.

4. Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta

Nuorten mielenterveysongelmien tunnistamiseen tarvitaan nuorten parissa työskenteleville enemmän koulutusta. Koulutuksella voidaan lisätä mm. varhaisen tuen tunnistamisen ja tuen piiriin ohjaamisen lisäksi taitoja vahvistaa nuorten omia voimavaroja, edistää mielenterveystaitoja sekä ylläpitää nuoren omaa hyvinvointia ja jaksamisesta. Hyvien mallien ja käytäntöjen jalkauttaminen tulee tapahtua valtakunnallisesti. On tärkeää, että nuori saa varhaisessa vaiheessa tarvitsemansa avun ja tuen. Mielenterveysongelmien kohdatessa myös koko perhe tarvitsee tukea, ei pelkästään nuori. Lasten ja perheiden palveluiden saatavuus yhdeltä luukulta sekä tiivis yhteistyö varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa auttavat tunnistamaan terveyden haasteita varhaisessa vaiheessa.

Tarpeet osaamiskeskukseksi: Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja – politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä.

5. Nuori saa riittävästi neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa

Etenkin pääkaupunkiseudulla asunnon löytäminen on vaikeaa. On lisättävä kohtuuhintaisten asuntojen rakentamista sekä uudistaa asumisen tukia. Myös uusien asumisen muotoja pitää kehittää, ja tässä olisi valtakunnallisella nuorisotyön ja – politiikan ohjelmalla oiva kohta kehittää uutta toimintaa.

Toimenpiteet on kirjattu jälleen korjaavien toimenpiteiden puolelle, ennaltaehkäisevä painotus puuttuu.

Toimenpide 4: Ehdotus nuorten häätöjen ehkäisemiseksi on hyvä ja kannatettava

Tarpeet osaamiskeskukseksi: Valtion nuorisoneuvosto esittää, että valtakunnallinen nuorisotyön ja – politiikan ohjelman ei tulisi rajata osaamiskeskusten tarvetta politiikkatavoitteiden alle, koska yksi osaamiskeskus voi toteuttaa useampaa eri politiikkatoimenpidettä.

Suomen tavoitteet nuorisoalan kansainväliselle ja eurooppalaiselle yhteistyölle

Voitte kirjoittaa nuorisoalan kansainvälisiä ja eurooppalaisia tavoitteita koskevat kommenttinne tähän:

Ohjelmakauden aikana yhteistyössä OECD:n kanssa toteutettava syväanalyysi nuorten tilanteesta Suomessa on sama, mitä valtion nuorisoneuvosto esitti Sipilän hallituksen puoliväliriihelle. Kannatamme ehdotusta ja valtion nuorisoneuvosto on mielellään yhteistyössä mukana.

Tuure Herttaliisa
Opetus- ja kulttuuriministeriö - Valtion nuorisoneuvosto